

(ร่าง)

ประกาศสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

เรื่อง นโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มีภารกิจการจัดทำมาตรฐานและจริยธรรมการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการระบบการวิจัยให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยส่งเสริมให้มีการนำมาตรฐานการวิจัยทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ไปใช้ในกระบวนการวิจัย เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพการวิจัยของประเทศให้ได้ผลงานวิจัยเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับสากล อีกทั้ง วช. เห็นความสำคัญของการพัฒนาและส่งเสริมในด้านจริยธรรมการวิจัย (research ethics) เพื่อให้กระบวนการวิจัยและผลงานวิจัยมีคุณภาพสอดคล้องตามหลักจริยธรรมการวิจัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญ เป็นที่ไว้วางใจของสังคม จึงเห็นควรจัดทำนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายจริยธรรมการวิจัยของประเทศขึ้น

นิยาม

จริยธรรมการวิจัย หมายถึง ธรรมะซึ่งรวมหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติและวิธีปฏิบัติที่ดีของนักวิจัยและหน่วยงานในระบอบวิจัยและนวัตกรรมที่ต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักการดังนี้ (๑) ความซื่อสัตย์สุจริต (honesty) (๒) การมีมาตรฐานการวิจัยอย่างเคร่งครัด (rigour) (๓) ความโปร่งใสและการสื่อสารโดยเปิดเผย (transparency and open communication) (๔) การมีศีลธรรม คุณธรรม มนุษยธรรม นิติธรรม และความเคารพผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (๕) ความรับผิดชอบและถูกตรวจสอบได้ (accountability)¹

จริยธรรมการวิจัยครอบคลุมงานวิจัยทุกสาขา งานวิจัยทุกประเภท ทุกภาคส่วนที่มีการทำวิจัย และครอบคลุมตลอดวงจรการวิจัย ตั้งแต่ความคิดเริ่มต้น การออกแบบโครงการ การเตรียมข้อเสนอโครงการเพื่อยื่นขอทุน การทำวิจัย ตลอดจนการตีพิมพ์/เผยแพร่ผลงานวิจัย นอกจากนี้ จริยธรรมการวิจัยยังหมายถึง การทำให้แน่ใจว่าสิ่งแวดล้อมและระบบการวิจัยที่มีอยู่นั้น สามารถปกป้อง/คุ้มครองความเสียหายหรือความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นส่วนในงานวิจัย บุคลากรที่เกี่ยวข้อง หรือนวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัย รวมทั้งการส่งเสริมแนวปฏิบัติงานวิจัยที่ดี ซึ่งเรียกกันว่า “วัฒนธรรมการวิจัย”

ลักษณะของการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย

การประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย (Research misconduct) หมายถึง การประพฤติที่ขัดต่อหลักปฏิบัติและหลักการจริยธรรมการวิจัยที่นักวิจัยพึงยึดถือปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การสร้างทฤษฎี เรื่องราว และ/หรือข้อมูลเท็จ (fabrication) การปลอมแปลงหรือบิดเบือนข้อมูล (falsification) การลักลอบข้อมูล (plagiarism) การลักลอบข้อมูลของตนเอง (self-plagiarism) การทำลายข้อมูล/ข้อบันทึกการวิจัย การส่งตีพิมพ์ซ้ำ การระบุผู้ประพันธ์ที่ไม่เหมาะสม การให้เครดิตที่ไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสม และ/หรือจัดการการขัดผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้องหรือแม้กระทั่งการไม่จัดการหรือจัดการอย่างไม่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อร้องเรียนความประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัย

มาตรฐานและแนวปฏิบัติ

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปอย่างมีจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย การออกแบบการทดลอง การบันทึกและจัดการข้อมูล การวิเคราะห์และรายงานผล หรือการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย นักวิจัยและสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือหน่วยงานต้นสังกัด จึงควรยึดถือและปฏิบัติตามแนวทาง รวมทั้งหลักการและแนวปฏิบัติที่ควบคุมการดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสัตว์ หรือการวิจัยรูปแบบอื่นที่ต้องมีการพิจารณาทางจริยธรรมซึ่งมี พรบ. หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ

นอกจากนี้ หน่วยงานให้ทุนวิจัยมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมจริยธรรมการวิจัย จึงควรกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมกระบวนการที่โปร่งใส เที่ยงธรรม และปราศจากการขัดผลประโยชน์

¹ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๕

ในการประเมินข้อเสนอโครงการวิจัย ความก้าวหน้าการดำเนินการวิจัย และผลการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งมีกลไก และแนวปฏิบัติในกรณีมีข้อร้องเรียนหรือข้อสงสัยว่ามีการประพฤติผิดจริยธรรมการวิจัยโดยนักวิจัยหรือหน่วยงาน ที่นักวิจัยสังกัด

ทั้งนี้ จริยธรรมการวิจัยไม่ใช่เป็นเพียงภาพสะท้อนของโครงการวิจัยใดโครงการหนึ่ง แต่ยังเป็นภาพ สะท้อนของสถาบัน/หน่วยงาน ตัวนักวิจัย รวมทั้งระบบนิเวศการวิจัยในวงกว้าง

คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) ได้ออกระเบียบคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อให้ นักวิจัยยึดถือปฏิบัติ

บทบาทของ วช. ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

วช. เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามนโยบายของสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ และคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) ที่กำหนดให้มี จริยธรรมการวิจัย โดยร่วมมือกับสถาบันและองค์กรต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้มีนโยบายและแนวทางที่ดี

๑. กำหนดทิศทาง การดำเนินงานด้านคุณธรรมและจริยธรรมการวิจัยของประเทศ
๒. วางกลไกการป้องกันการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามหลักจริยธรรมอันดีงามของนักวิจัย
๓. จัดให้มีทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมที่ดีงามในการวิจัย ของประเทศ

๔. พัฒนาให้เกิดเครือข่ายที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย โดยให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ วช. อย่างต่อเนื่อง

๕. ร่วมมือกับหน่วยงานในระบบวิจัยและนวัตกรรม ขับเคลื่อนให้เกิดระบบเชื่อมโยงและประเมินผล การบริหารจัดการด้านจริยธรรมการวิจัยกับระบบการจัดสรรทุนที่ชัดเจนและปฏิบัติได้

๖. สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในประเทศและต่างประเทศ ในการผลักดันให้เกิดจริยธรรมการวิจัย ในระดับสากล

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้สาธารณชน ผู้กำหนดนโยบาย และผู้มีส่วนได้เสีย ไว้วางใจในกระบวนการแสวงหาความก้าวหน้า ทางความรู้และผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าว
๒. เพื่อให้ นักวิจัย อาจารย์ ผู้บริหารสถาบัน นักศึกษา ตลอดจนประชาคมวิจัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับ จริยธรรมการวิจัย กฎหมาย กฎระเบียบ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง
๓. เพื่อสร้างความตระหนักและมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมการทำวิจัยที่ดี
๔. เพื่อสร้างเครือข่ายประชาคมวิจัยด้านจริยธรรมการวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ
๕. เพื่อให้ประเทศมีการบริหารและขับเคลื่อนจริยธรรมการวิจัยอย่างเป็นระบบ

กรอบนโยบาย (Policy Framework)

๑. หลักการพื้นฐานด้านจริยธรรมการวิจัย

๑.๑ สร้างวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ดี ในการทำวิจัยที่ส่งเสริมให้เกิดบูรณาภาพการวิจัย (Research integrity) ผ่านการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การให้ความรู้ และการสื่อสารที่เปิดเผย

๑.๒ ผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ ไม่ขัดต่อกฎหมาย สอดคล้องกับหลักจริยธรรม และธรรมาภิบาล

๑.๓ เปิดเผย/เผยแพร่ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ให้เป็นสาธารณะ เข้าถึงได้ง่าย และแบ่งปันประโยชน์ อย่างทั่วถึง กรณีที่ใช้งบประมาณจากภาษีประชาชน

๑.๔ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการวิจัย เพื่อสร้างให้เป็นบรรทัดฐานของวงการวิจัย

๑.๕ ดำเนินการวิจัย พัฒนา และพิจารณาทบทวนกิจกรรมการวิจัยด้วยความซื่อสัตย์ รวมถึง รายงานและสื่อสารผลงานวิจัยอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และครอบคลุม

๑.๖ เคารพเพื่อนร่วมงาน ผู้เข้าร่วมการวิจัย ตลอดจนสังคม ระบบนิเวศ มรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๒. ขอบเขตการบังคับใช้

๒.๑ นักวิจัย สถาบัน/หน่วยงานที่มีการวิจัย ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และหน่วยงานให้ทุนวิจัย

๒.๒ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งหมด

๒.๓ ครอบคลุมทุกสาขา ทั้งงานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยประยุกต์

แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายจริยธรรมการวิจัยของประเทศ ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การบริหารจัดการและขับเคลื่อนจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

กลยุทธ์

๑. จัดทำและปรับปรุงนโยบาย กฎหมายหรือกฎระเบียบ และแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมการวิจัยของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพของผลงานวิจัยของประเทศ

๒. จัดทำและปรับปรุงกลไกการบริหารและขับเคลื่อนระบบจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

๓. ผลักดันให้มีคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแล ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะ ด้านจริยธรรมการวิจัย ทั้งในระดับหน่วยงานและระดับประเทศ

๔. ผลักดันให้มีการจัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมจริยธรรมการวิจัย (Office of Research Integrity : ORI) หรือหน่วยงานส่งเสริมจริยธรรมการวิจัยที่เทียบเท่า ภายในหน่วยงาน สถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย และองค์กรต่าง ๆ

๕. ผลักดันให้จริยธรรมการวิจัยเชื่อมโยงกับการจัดสรรทุนวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การกำกับดูแล และติดตามจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

กลยุทธ์

๑. สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการต่อการประพหุมิติขอ ทางการวิจัยหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับจริยธรรมการวิจัย

๒. กำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการตามจริยธรรมการวิจัยของประเทศ จากการศึกษา และติดตามรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของหน่วยงานดูแลจริยธรรมการวิจัยของสถาบัน

๓. จัดให้มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยของประเทศ รวมทั้งข้อมูลการจดแจ้งหน่วยงานส่งเสริม จริยธรรมการวิจัย และข้อมูลการร้องเรียนการประพหุมิติด้านจริยธรรมการวิจัย

๔. ให้คำแนะนำ และพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย ทั้งนี้ สถาบัน/หน่วยงานแต่ละแห่ง รับผิดชอบในการสอบสวนข้อกล่าวหาประพหุมิติขอตามนโยบาย กฎเกณฑ์ และการบริหารตนเอง ยกเว้นกรณี ระหว่างสถาบันที่ไม่สามารถตัดสินได้ สามารถส่งมาที่ วช. เพื่อพิจารณาได้

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การผลักดันการสร้างเครือข่ายด้านจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

กลยุทธ์

๑. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการยกระดับผลงานวิจัยและพัฒนาให้เกิดการยอมรับร่วมเป็น มาตรฐานของประเทศ

๒. ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานระดับประเทศและระดับสากล เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบจริยธรรมการวิจัยของประเทศ

๓. กสว. และ วช. สนับสนุนงบประมาณ และดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย และโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดของเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านจริยธรรมการวิจัย

กลยุทธ์

๑. ปลุกฝังวัฒนธรรมที่ดีในการทำวิจัย ให้เป็นมาตรฐาน โปร่งใส และมีความรับผิดชอบตามหลักธรรมาภิบาล
๒. ผลักดันให้เกิดกระบวนการด้านคุณธรรมและจริยธรรมการวิจัยในทุกระดับ ตั้งแต่นักวิจัย สถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย หน่วยงานให้ทุนวิจัย และประชาคมวิจัย โดยการส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในด้านจริยธรรมการวิจัย
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีในระบบอาจารย์ที่ปรึกษาและนักวิจัยพี่เลี้ยง (Supervision and mentoring) เพื่อเอื้อให้เกิดความประพฤติรับผิดชอบต่อด้านการวิจัย (Responsible Conduct of Research) และวัฒนธรรมจริยธรรมการวิจัย
๔. พัฒนาและเผยแพร่แนวปฏิบัติ วิธีการดำเนินการ และคู่มือต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับการยอมรับร่วมของหน่วยงานวิจัยและประชาคมวิจัย
๕. สนับสนุนการนำเสนอผลการวิจัยและพัฒนางานด้านจริยธรรมการวิจัยในเวทีระดับประเทศและระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่

(นางสาววิภารัตน์ ดีอ่อง)

ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ